

Erfgenaam

Hans Heesen

Uitgeverij IJzer

Utrecht

I

In het vroege najaar van 1998 raakte ik betrokken bij een schimmig zaakje. Marcel, iemand die ik kende van vroeger, zat in de problemen, zoals hij zei, en wilde me spreken. Natuurlijk stemde ik toe, wat kon ik anders? Ik kreeg bovendien nog geld van hem.

We spraken af in het café waar we elkaar hadden leren kennen.

Al voordat ik het gordijn bij de ingang opzijschoof, wist ik waar ik hem zou vinden: linksachter in de hoek, aan het tafeltje dat door het trapportaal van de erboven gelegen woning goeddeels van de rest van de zaak werd afgeschermd en daardoor bij binnenkomst niet te zien was. Het was even over elven, het café was net open en er waren nog geen andere klanten. Het afgezonderde plekje was dus overbodig, maar het paste bij de geheimzinnigheid waarmee zijn telefoontje omgeven was geweest.

Het meisje dat bediende nam onze bestelling op. Marcel was er ongetwijfeld nog steeds vaste klant, dus ik nam aan dat ze elkaar kenden, al lieten ze dat geen van beiden merken. Zelf was ik al jaren niet meer in het café geweest. Aan de inrichting was niets veranderd. Aan de wanden foto's van vergeten Nederlandse filmacteurs van voor de Tweede Wereldoorlog. Dolly Mollinger, Jopie Koopman, Frits van Dongen. En ook het op een

boedelveiling gekochte Engelse olieverfschilderij van een aan spleen lijdende jongeman in een lichtblauw kostuum met naast zich een kleine draadharige witte foxterriër hing nog op zijn vaste plaats.

‘Goed dat je er bent,’ zei Marcel met een nerveus knikje. En meteen erachteraan: ‘Ik heb je advies nodig.’

Als ik de laatste vijf jaar meetel, waarin ik hem niet meer had gezien of gesproken, kende ik Marcel al ruim twintig jaar. En goed genoeg om te weten dat als hij zei dat hij mijn advies nodig had, dat een duidelijke boodschap inhield: dat ik niet moest denken dat ik nu het geld terug zou krijgen dat hij me nog schuldig was. Niet dat ik daarop gerekend had.

Een lichte lichaamsgeur gemengd met de geur van Lakiatatabak (blijkbaar was hij van sigaretten overgestapt op pijp) dreef over de tafel heen mijn kant op.

‘Je ziet er goed uit,’ zei Marcel om maar iets te zeggen terwijl we op de koffie wachtten. Ik was eind dertig, Marcel veertig plus. Zijn haar was dunner geworden, maar hij zag er nog steeds jongensachtig uit. Hij droeg een prijzig pak, maar leek zich er niet helemaal op zijn gemak in te voelen, alsof het geleend was. Net als vroeger had hij de boord van zijn overhemd als een schillerkraag over de kraag van zijn jasje heengeslagen.

‘Advies...?’ zei ik.

Het meisje bracht onze koffie. Marcel produceerde een werktuiglijke glimlach.

‘Raad,’ verduidelijkte hij, alsof ik niet wist wat ‘advies’ betekende. ‘Ik zit ergens mee en weet niet goed wat ik moet doen.’

Hij legde een suikerklontje op zijn cappuccino en keek,

zoals ik hem in het verleden zo vaak had zien doen, hoe het zich volzooog en vervolgens door de schuimlaag heen zakte.

‘En dat moet ik je vertellen?’

Hij keek me aan.

‘Omdat jij er niet bij betrokken bent en er dus van een afstandje naar kunt kijken. Hoewel het jou in zekere zin ook aangaat.’

Ik voelde een lichte ergernis opkomen. Het zou me verbaasd hebben als Marcel in de loop der jaren veel was veranderd, maar de manier waarop hij zijn verhaal inleidde, deed vermoeden dat hij zelfs geen greintje was veranderd. Ik bereidde me erop voor dat hij zich weer met iets twijfelachtigs had ingelaten.

Ik had Marcel begin jaren tachtig in ditzelfde Utrechtse café leren kennen, waar we toen allebei min of meer stamgast waren. We behoorden niet tot elkaars kringetje – ik kwam er in die tijd met een klein groepje vrienden, en ook wel alleen. Marcel had zijn eigen entourage, maar we knikten elkaar als vaste klanten van een afstandje toe, zonder ons verder met elkaar te bemoeien.

Op een keer had Marcel, erbij geroepen door Gerard de barman, me geholpen van een lastige klant af te komen, aan wie ik een tamelijk kostbaar boek had doorverkocht, zonder te weten dat het gestolen was. De klant had zijn geld terug geëist en gedreigd met de politie. Het geld had ik echter al voor een deel uitgegeven. Na bemiddeling van Marcel (wat die bemiddeling inhield, wist ik niet en durfde ik ook niet te vragen) had de man

genoegen genomen met de helft van het bedrag. Een vriendendienst, had Marcel het genoemd.

Vanaf dat moment hoorde ik erbij. Dat wil zeggen, bij het groepje morele deserteurs waar hij zich mee omringde. Ron, een Molukse charmeur die als freelance cameraman werkte, Jaco, een journalist met slaapkamerhaar die na een conflict bij zijn krant was ontslagen, De Zoete, een gedrongen figuur die in de ambulante handel zat, Camille en Ina, die in hun jongere jaren achtergrondzangeressen bij een lokaal beroemde band waren geweest en iemand die Dostojewski werd genoemd, omdat hij al jaren aan een roman werkte en eruitzag als een hongerlijder, met ogen die los in hun kassen leken te staan.

Erbij horen wilde zeggen dat ik voortaan joviaal werd begroet en regelmatig mee deelde in een rondje. En ook dat er voortaan een beroep op mij gedaan kon worden voor een 'vriendendienst' in de vorm van een lening of wat dan ook. Zo had ik op mijn beurt Marcel geld geleend. Iets wat ik niet kon weigeren, omdat ik nu eenmaal nog bij hem in het krijt stond.

'Je weet dat je nog geld van me krijgt,' zei Marcel.

'Tienduizend,' preciseerde ik.

Marcel knikte. 'En daarom gaat het ook jou aan.'

'Ik luister.'

'Je kent De Zoete nog wel. Ik heb geld gestoken in een handeltje van een kennis van hem. Daarom wist ik dat het wel goed zat. Geen vermogen, maar toch een aardig bedragje.'

'Over hoeveel heb je het dan?'

‘Concreet?’

Ik knikte.

‘Tien.’

‘Tienduizend?’

‘Dat zeg ik.’

Het gemak waarmee Marcel me dit bekende, verbaasde me. Als hij in de positie was om een kennis van De Zoete zo’n bedrag te lenen, had hij dan niet overwogen mij eerst eens netjes terug te betalen?

Mijn verbazing sloeg om in ongeloof. ‘Je weet dat ik onderhand al vijf jaar op mijn geld wacht?’

‘Weet ik, jochie. Niet zo ongeduldig! Je krijgt het echt wel. Met rente.’

‘Dat handeltje is zeker op niks uitgelopen,’ gokte ik.

Marcel keek me geërgerd aan. ‘Dat handeltje is zoals je zegt op niks uitgelopen. Maar hou je muil nou even en laat me uitpraten.’

‘En dus kun je naar je geld fluiten,’ zei ik.

‘Zeker niet. Als ik iemand geld leen, krijg ik het terug.’

‘En dus?’

Marcel wenkte me dichterbij. ‘Je belooft dat je je mond houdt, anders zeg ik niks meer.’

‘Beloofd.’

‘Goed.’ Marcel dempte zijn stem. ‘Hij wil een lijk stelen.’

‘Om jou terug te kunnen betalen?’

Marcel knikte.

Ik weet niet wat in dit bizarre geval een gepaste reactie was geweest, maar ik schoot in de lach. Een lijk stelen om aan geld te komen. Wie verzon zoiets! Maar Marcel was bloedserieus.

‘Snap je nou waarom het me niet helemaal lekker zit? Wat zou jij doen in mijn situatie?’

‘Meteen mee kappen en je er op geen enkele manier mee inlaten. Jezus, Marcel, dat kun je toch zelf ook wel bedenken?!’

Ik sloeg mijn koffie achterover. Had hij me hiervoor laten komen?

Marcel keek de zaak in om te zien of iemand ons gehoord kon hebben. Er waren inmiddels meer koffieklianten gearriveerd, maar die zaten voor in het café. Gerustgesteld boog hij zich naar me toe.

‘Even voor de duidelijkheid... dat wist ik niet en jij vast ook niet, maar het stelen van een lijk is voor de wet gewoon diefstal, niet meer dan dat.’

Ik keek hem ongelovig aan. Blijkbaar nam Marcel het allemaal nogal laconiek op.

‘Hij heeft bij Dela gewerkt,’ verduidelijkte hij, ‘dus hij weet dat soort dingen. Als je van een lijk een arm afzaagt, ik zeg maar wat, dan is het bijvoorbeeld ook geen verminking of “toebrengen van zwaar lichamelijk letsel” maar alleen maar “beschadiging”. Grappig, toch?’

‘En daarom is het redelijk onschuldig, bedoel je?’

‘Nou ja, beter een lijk stelen van iemand die toch al dood is, dan een levend iemand ontvoeren. Of niet dan?’

Marcel keek me afwachtend aan. Ik vond de vraag te absurd om antwoord op te geven.

Marcel zuchtte. ‘Dus jij zegt: niet doen?’

Ik keek hem hoofdschuddend aan. ‘Ik weet niet wie die vent, die kennis van De Zoete, is en ik wil het niet weten ook. Maar je vraagt mijn advies. Dan raad ik je

aan je onmiddellijk van die man en zijn krankzinnige plan te distantiëren.’

‘Dat snap ik, dat je dat zegt. Dat heb ik precies zo ook tegen hem gezegd.’

‘Heel goed. En hoe reageerde hij?’

“‘Je wil toch je geld terug? Of niet dan?’”

‘Lekker makkelijk, zeg! Dus hij schuift de verantwoordelijkheid af op jou? Alsof jij hem dwingt om een lijk te stelen, omdat jij zo nodig je geld terug wilt?’

Marcel keek me aan. Ik weet niet hoe hij zich had voorgesteld dat ons gesprek zou gaan, maar blijkbaar anders dan hoe het ging.

‘Kom op Marcel, daar trap je toch niet in? Dat is chantage!’

Even zaten we zwijgend tegenover elkaar. Ik had weinig zin om dit gesprek voort te zetten, maar wilde er toch ook wel wat meer over horen.

‘En je zegt dat het mij ook aangaat... wat bedoel je daarmee?’

‘Nou, gewoon, als hij mij terugbetaalt, kan ik jou terugbetalen.’

‘Dus die vent vraagt jou om goedkeuring voor zijn idiote plan en jij vraagt mij om goedkeuring? En hij ziet ervan af als jij hem zijn schuld kwijtscheldt? En jij ziet ervan af als ik jou je schuld kwijtscheld? Daar komt het op neer?’

‘Nee, nee, dat wil hij niet en ik ook niet! Het is zijn eer te na om zijn schuld niet terug te betalen. En de mijne ook.’

‘Het woord “eer” is in dit verband misschien niet helemaal op z’n plaats!’

Marcel zuchtte diep. ‘Kijk, ik had het liever gewoon niet geweten,’ zei hij. ‘Dan had hij kunnen doen wat hij wou en had ik het geld gewoon aan kunnen pakken.’

Ik kon niet goed inschatten waarom hij mij nu precies om advies vroeg. Was het enkel omdat hij mij nog geld schuldig was – een schuld die hij nu handig koppelde aan de schuld die hij zelf nog moest innen? Of kende hij mij een zeker moreel gezag toe en hoopte hij dat ik de knoop voor hem zou doorhakken, wilde hij mijn zegen hebben? Op de een of andere manier had ik te doen met deze charlatan in zijn patserspak dat hem niet paste. Ik voelde dat ik hem zo niet kon achterlaten en zei: ‘Kom, we drinken er een.’

Ik liep naar de bar om Marcel de gelegenheid te geven even tot zichzelf te komen, en keerde terug met twee biertjes.

We proostten.

‘Op het rechte pad,’ zei ik.

‘Op de vriendschap!’

We ledigden onze glazen zoals we dat vroeger deden: in één teug.

‘Marcel,’ zei ik, ‘dit is wat je doet. Je distantieert je nadrukkelijk van die man en zijn onzalige plan en stelt hem een helder ultimatum. Je zegt tegen hem: “Op die datum wil ik mijn geld terug, hoe je eraan komt wil ik niet weten, interesseert me ook niet.” Als je niet uitkijkt, ben je straks nog medeplichtig ook!’

Marcel sloeg zijn ogen neer.

‘Of ben je dat al?’

Marcel zweeg.

Mijn mond viel open. Ik stond op. Ik wist niet wat ik verder nog moest zeggen. Hoe kon iemand zo stom zijn!

Marcel pakte me bij mijn arm.

‘Het is m’n zwager, zeg maar. Ik voel me verantwoordelijk.’

Ik had Marcel nog nooit over een zwager gehoord. Ik wist niet eens dat hij een zus had. De zaak lag dus iets gecompliceerder dan hij in eerste instantie had doen voorkomen, maar frisser werd het er niet op.

‘Wat zegt je zus? Weet die wat haar man van plan is?’

Marcel schudde zijn hoofd.

‘Misschien moet je háár dan eens om advies vragen.’

Ik trok mijn arm los.

‘Sterkte Marcel.’

Ik liep naar de uitgang en hoorde Marcel achter me roepen: ‘De drankjes zijn voor mij.’